

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrť leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemane pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrť leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 3. maja 1901.

Politični oddelek.

Kdo je coklja kranjskega srednjega šolstva?

Kranjsko srednje šolstvo se je od časa, ko se je postavilo na jedino zdravo podlago, da se je namreč uvedel slovenski učni jezik vsaj v nižjih razredih, ne navadno povzdignilo.

O ljubljanski realki tukaj ne govorimo, kajti to je še v najnižjih razredih še vedno popolnoma srednjeveški uravnana, kar se namreč učnega jezika tiče, in vsak poskus, doseči premembe te nespametne uredbe se izjalovi, ker izvestni krogi nečejo, da bi se ta zavod odprl tudi Slovincem.

Pa poglejmo si kranjske gimnazije pred letom 1882 in potem. Do tega časa namreč do l. 1882 je imela cela dežela le dve višji gimnaziji, ljubljansko in novomeško.

Novomeški so nekateri že smrt prorokovali zlasti pod ravnateljstvom Fischerjevim, kajti vseh 8 razredov štelo je tedaj le malo več kot 100 dijakov.

Pa tudi ljubljanska gimnazija se ni mogla povspeti do one višine in onega stanja, katero ji je šlo, kajti nemški učni jezik oviral je tudi najboljše dijake nižjih razredov v napredku.

To nam kaže najbolje število obiskujočih dijakov. Do leta 1882. imela je ljubljanska gimnazija povprek po 500 do 600 dijakov. Precej po uvedbi slovenskega učnega jezika poskočilo je število ljubljanskih gimnazijcev prav izdatno skoraj na 1000. — Letos se je morala še nižja gimnazija razširiti v višjo gimnazijo, zgodilo se je to vsled potrebe, dasi se je razširjenje delalo vse mogoče ovire.

Ustanovila se je razven tega še višja gimnazija v Kranju, tako da se je število višjih gimnazij v teku 18 let podvojilo in, kar je najbolj veselo, tudi število dijakov se je podvojilo.

Letos štejemo na kranjskih srednjih šolah 1809 dijakov.

Tega napredka mora pri naši revščini, ko nimamo nobenih obrtnih in strokovnih šol, vsak rodoljub vesel biti.

Posebno veseli bi morali biti tega vsi, pravi, vzvišenega poklica napredni šolski faktorji, katerih prva in glavna naloga vsaj bi vender bila negovati gimnazije in jih vsake škode čuvati.

O prednikih sedanjega dež. šolskega nadzornika gosp. Končnika, o gg. Smoleju in Šumanu, lahko trdimo, da sta ta razvoj še dosti dobrohotno opazovala, zlasti Smolej. Drugače pa je pod sedanjim šolskim nadzornikom, pod gosp. Petrom Končnikom.

Ko je bil ta gospod vsled protekcije graške klike in namestnika Claryja imenovan deželni šolski nadzornikom Kranjskim, v kljub temu, da sta bila v deželi dva sposobnejša in bolj zaslužena šolnika za to mesto, navdale so nas takoj hude slutnje, kaj da bo s kranjskim šolstvom, posebno pa s slovenskim učnim jezikom v srednjih šolah. — In te slutnje so se žalibože le pre zgodaj obistinile. Gospod Končnik se na Krajskem še ni dobro pogrel, in že imamo ukaz, da se morajo vsprejemni izpiti v I. razred srednjih šol, kolikor mogoče strogo vršiti. To je ukaz, o katerem drugi šolski sveti nič ne vedo. To je kranjski „specificum“!

Poglejmo si malo Končnikovo preteklost, da pride ta ukaz v pravi svet. Kakor obče znano, bil je gospod Končnik prej vodja celjske nemške gimnazije. Ko se je slovenska gimnazija ustanovila, začel je dijake za svojo nemško gimnazijo po celi Avstriji loviti; v nemškem „Studentenheimu“ jih je okoli 70; slovenskim dijakom v pripravnici obetal je štipendije, če pridejo v nemško gimnazijo. In kako je postopal pri vsprejemnem izpitu za I. razred? Lani se jih je oglasilo za celjski I. razred nemške gimnazije okoli 50 in od teh — čujmo! — pri vsprejemnem izpitu ni niti jeden padel! Tako je tedaj gospod Končnik ravnal kot direktor nemške gimnazije.

Kako pa ravna sedaj kot deželni šolski nadzornik slovenskih gimnazijskih razredov!?!

Nekateri naivneži so sicer trdili, da bo g. Končnik v Ljubljani še najboljši Slovenec postal!! Mogoče, — a to le na videz. Tudi v Celju je bil gospod Končnik liberalec in klerikalec, Slovenec in Nemec, kakor mu je ravno kazalo, da si je rojen Slovenec. V resnici pa je bil gospod Končnik v Celju le eno, namreč: „pionir nemštva“ in pionir nemštva bo gosp. Končnik tudi na Kranjskem ostal. — Tisti, ki ga dobro poznamo, povzdignimo pravočasno svoj svarilen glas: „Bratje, ne zaupajte“!

Že omenjeni prvi ukaz radi vsprejemnega izpita v I. razred gimnazij Vam lahko oči odpre. — V sprejemni izpit za I. razred slovenskih gimnazij je že sam ob sebi največja krivica, ker se izprašujeta dva učna jezika, slovenščina in nemščina. — Kje v celi Avstriji, kje na celem svetu se zahtevata pri vsprejemnem izpitu dva učna jezika?

In sedaj pride še gosp. Končnik s svojim ukazom, zahtevajoč, naj se pri sprejemnem izpitu strogo postopa. — Ko bi nemščino res strogo izpraševali, dobili bi v prvi razred komaj 10—15 dijakov. In to bi bil Končnikov ideal.

Zatorej obračamo še enkrat pozornost vseh mero-dajnih gospodov na veliko važnost tega odloka z opominom, naj take in jednake odloke nemogoče store, ali pa, kar bi bilo še najbolje, naj Končnika nemogočega store!

Vemo kake želje, kake skomine ima vlada. — Ne pozabimo kaj velepomembnega je izrekel neki vladni pristaš rekoč: „Kaj, šole? Še itak nam rastejo Slovenci čez glavo. — Kaj bi bilo še, da njim damo šole“!

Če to in jednako uvažujemo, nam ne bo težko uganiti, kaj nameravajo takozvani ljubljenci vlade, zaradi česar so ljubljani in zaradi česar in kako se trudijo ljubljani biti. Takim ljudem, ki vse store. Kadar njim to prav kaže, ne verjemimo nič, prav nič!

Je-li je zaslužila ogromna slovenska večina gg. ravnateljev in profesorjev na kranjskih srednjih šolah, da se njej je postavil na čelo gosp. Končnik? Nikoli! — In ta večina naj tega pri nobeni priliki ne pozabi!

Pozabijo pa naj tudi ne prvaki in voditelji našega naroda na udarec, katerega je rodu zadela vlada z imenovanjem tega nadzornika, ter naj v pravem smislu in po zaslušanju vedno spominjajoči se — Celja, — postopajo proti njemu.

Politični pregled.

Državni zbor je imel v petek veliko razpravo zaradi trpinčenja vojakov. Razkrile so se prav zanimive reči. Predlogu naj se voli odsek, ki bo preiskoval vse te slučaje, se sicer ni priznala nujnost, in je predlog s tem pokopan, ali brez dobrih posledic razprava ne bo ostala. Zdaj bodo vsaj tisti, ki vojake trpinčijo, vedeli, da stoje pod kontrolo parlamenta. V isti seji je bil tudi na zahtevanje dr. Šusteršiča

voljen grajalni odsek. Povod je dalo to, da je poslanec Stein rekel dr. Šusteršiču: „Z Vami ne govorim, Vam se je trikrat reklo „šuft“ in Vi niste zahtevali zadoščenja“, dalje, da mu je rekel: „Vi imate od žindre umazane roke“ in končno, da mu je rekel: dr. „Schlintra“. V sredo se je zbornica bavila samo s to zadevo, a poslancu Steinu se ni izrekla graja. Več o tem prihodnjič.

Med Avstro-Ogersko in Meksiko bodo obnovili diplomatsko zvezo, ki je bila pretrgana celih 33 let, to je od tedaj, ko se je cesar Maksimilijan bojeval z Meksikanci. Imenovan bode najbrže v kratkem jeden zastopnik naše monarhije za Meksiko, in istotako bode meksikanska vlada imenovala svojega zastopnika za Dunaj.

— Kongres evropskih vladarjev. — Ruski car je storil neke korake za kongres vseh evropskih vladarjev, ki naj bi se vršil v poznem poletju ali pa v zgodnji jeseni. Na tem sestanku bi se vršil ta razgovor o vseh važnejših mejnarodnih vprašanjih.

Minister Delcassè v Petrogradu. — Francoski minister za vnane zadeve Delcassè se je napotil v Petrograd o zelo važnih političnih zadevah, in to na izrecno željo carja samega, kl je hotel, da se ruski in francoski vnani minister natančno dogovorita o vsih vprašanjih, ki se tičejo skupnih interesov obeh držav. Na tem sestanku ministrov so bile kakor poglavitne točke razgovora kitajsko in macedonsko vprašanje, ter obnovitev trozveze in pa politika Angleške. Govori se, da dela ruski finančni minister Witte na to, da se Rusija in Francija še tesneje združita v gospodarskih vprašanjih za slučaj carinske vojne mej Nemčijo in Rusijo. — Smoter Delcassèjeve misije v Petrogradu pa je bil tudi ta, da sta Rusija in Francija prevzeli garancijo za izplačanje vojne odškodnine od strani Kitajske ostalim velevladim.

Vojna v južni Afriki. — Z južnoafriškega bojišča ni v zadnjih dneh nobenih posebnih poročil. Angleški listi, katerim ni dati prav nobene vere, poročajo sicer, da so Angleži pobrali Burom več orožja in streljiva ter vjeili nekaj Burov in živine, — ali poročilo preko Bruselja, ki so mnogo zanesljiveja nego londonska, pravijo nasprotno, da so Buri pobrali Angležem pri Rosmeadu mnogo orožja in živeža, vsled česar so se Angleži morali umakniti. V nekem gozdu pri Middleburgu pa so Buri popolnoma potolkli Angleže, na življenju ostale pa ujeli, jim pobrali orožje, potem pa jih zapodili ven iz gozda v beg. Neki transvaalski odposlanec je bil pri Krügerju v Bruslju in ta je povedal, da so Angleži v obupnem položaju, ter da vojne ne bo še tako hitro konec.

Dogodki na Kitajskem. — O razmerah na Kitajskem se ta hip ne more reči, ali bodo kmalu poravnane, ali bodo še trajale dalje, in da-li se razvijejo do nevarnejih zapletajev. Resnično in za ugoden zaključek stvari dobro znamenje je pač to, da sta baš oni dve velevladi, ki sta najbolj hujskali na razpor, brez posebne moči in to sta Anglija in Nemčija; prva je popolnoma oslABLJENA in je vesela, ako ni primorana jemati svojega vojaštva iz južne Afrike, druge (Nemčije) vojaštvo, ki stoji na Kitajskem pa se je vsled svoje nebrzdanosti prav močno pokazalo nezmožno za kako resno vojno akcijo. Rusija, ki želi mir in urejenih zadev, deluje z ostalimi veleslastmi na to, da se mejnarodne čete prej ko prej odtegnejo s kitajskega ozemlja. V tem je Rusija zlasti složna s Francijo, Japonska, na katero se je intrigantna Anglija najbolj naslanjala, je jednako sprevidela, da je boljši pameten mir nego nespametna vojna. Kar se tiče vojne odškodnine, so angležki, nemški, francozki in japonski poslaniki sporočili Li-hung-čangu, da njihove vlade zahtevajo vsaka 65 milijonov funtov šterlingov t. j. 1300 milijonov kron odškodnine, ter da se zadovolijo s to odškodnino, ako se odšteje do konca julija, sicer pa zvišajo odškodnino, vsak mesec za 100.000 funtov šterlingov. Dokler Kitajska te odškodnine ne izplača, ostane tudi mednarodno vojaštvo v njenem ozemlju. Poroča se, da sta Rusija in Francija sklenili, dati